

Datum: 15 maart 2020

Plaats: 's-Gravenhage

T 070 21 99 700

E info@siorhaaglanden.nl

W www.siorhaaglanden.nl

Advies SIORH met betrekking tot reguliere gebedstijden, religieuze wassing in geval van Corona en islamitisch begraven

In verband met de gebeurtenissen rondom de verspreiding van het coronavirus staan wij als islamitische gemeenschap op dit moment voor de volgende uitdagingen:

- Sluiting moskeeën;
- Dodenwassing in geval van overlijden corona-patiënten;
- Islamitisch begraven en repatriëring.

Sluiting moskeeën

Naar aanleiding van de persconferentie van het kabinet zijn verscherpte maatregelen aangekondigd. Dit betreft onder meer het per direct sluiten van alle scholen en horecagelegenheden. Tevens is opgeroepen om zoveel mogelijk thuis te blijven en gepaste afstand te bewaren (minimaal 1,5 meter).

Met pijn in het hart heeft SIORH vandaag, in overleg met de religieuze commissie en op advies van de Associatie Marokkaanse Artsen Nederland (AMAN), besloten de aangesloten moskeebesturen op te roepen om per maandag 16 maart 2020 de deuren te sluiten voor zowel de dagelijkse gebeden als de vrijdaggebeden.

Religieuze wassing in geval van Corona

Op advies van de religieuze commissie en mede gelet op informatie ingewonnen bij GGD Haaglanden en Amsterdam met betrekking tot de omgang met overledenen ten gevolge van Coronabesmetting, komen wij tot de volgende aanbevelingen.

Indien de overledene besmet was met het coronavirus dienen er maatregelen genomen te worden met betrekking tot de manier waarop de overledene wordt gewassen en gewikkeld.

Voor degenen die de dodenwassing verrichten adviseren wij om beschermingsmiddelen te dragen zoals schort met lange mouwen, handschoenen, een bril en mondneusmasker. Bij het gebruik van handschoenen dienen deze over de mouwen te vallen, zodat de huid van degene die de wassing verricht niet onbedekt blijft.

Indien na het overlijden nog sprake is van besmettingsgevaar, kan men volstaan door water over de overledene te gieten. De wassing dient bij voorkeur in de wasruimte van een ziekenhuis of uitvaartorganisatie plaats te vinden en niet in de moskee.

Met betrekking tot het dodengebed adviseert onze religieuze commissie het volgende: Het dodengebed is een fard kifayah (verplichting voor de gemeenschap) en als enkelen hierin voorzien vervalt de verplichting voor de rest. In het geval van overlijden door het Coronavirus gaat de voorkeur uit naar het verrichten van het dodengebed op de begraafplaats om te voorkomen dat de gebedsgangers in de moskee besmet worden.

Indien nabestaanden ook besmet zijn geraakt met het Coronavirus, dienen zij zich te houden aan de quarantainevoorschriften en zowel de gebedsdienst als de begrafenis niet bij te wonen. Eventueel kunnen moderne communicatiemiddelen worden gebruikt om de gebedsdienst en begrafenis (digitaal) te kunnen volgen.

Bij het condoleren dient fysiek contact zoveel mogelijk te worden vermeden en dienen de bijeenkomsten zo klein mogelijk te worden gehouden. Indien sprake is van mogelijke besmetting met het Coronavirus, dienen de quarantainevoorschriften te allen tijde worden opgevolgd.

Islamitisch begraven en repatriëring

Op dit moment is repatriëren naar landen van herkomst niet mogelijk. Tevens is niet bekend hoelang deze situatie zal voortduren. Daarom adviseert de religieuze commissie vaart te maken met het begraven van de overledenen.

Er is geen enkel islamitisch bezwaar tegen het begraven van overleden moslims in islamitische begraafplaatsen in Nederland, waarbij sprake is van eeuwigdurend grafrust. Als een exclusief islamitische begraafplaats niet mogelijk is, kunnen overleden moslims begraven worden in aangewezen afgescheiden islamitische delen van algemene begraafplaatsen in Nederland.

Indien eeuwige grafrust gegarandeerd kan worden dan is dit het belangrijkste uitgangspunt waaraan men zich dient te houden. Mocht het niet mogelijk zijn om de overledene te begraven op een plek waarbij sprake is van eeuwigdurend grafrust, dan dient gekozen te worden voor de locatie waarbij de grafrust voor de langst mogelijke periode gegarandeerd kan worden.

Met deze maatregelen kunnen we samen als gemeenschap de veiligheid en de gezondheid van de mensen in onze samenleving zo goed mogelijk waarborgen, in shaa Allaah.

Wij hopen op uw begrip, medewerking en geduld.

Namens het bestuur SIOR Haaglanden
Samenwerkingsverband Islamitische Organisaties Regio Haaglanden

Bijlagen:

- Richtlijnen postmortale zorgverlening bij een met Coronavirus besmette overledene
- Verklaring Associatie Marokkaanse Artsen Nederland (AMAN)

BIJLAGE 1: (BRON: verenigingvanmortuariumbeheerders.nl)

Richtlijnen postmortale zorgverlening bij een met Coronavirus besmette overledene

De volgende Richtlijnen en adviezen zijn naar de stand van zaken op 13 maart opgesteld door Peter Molenaar, deskundige infectiepreventie van GGD Amsterdam:

1. De belangrijkste maatregel is juiste uitvoering handhygiëne, zoals tijdens (na verwijderen van de persoonlijke beschermingsmiddelen) /na de verzorging, contact met de nabestaanden en omgeving, en na verplaatsing en vervoer van de overledene.
2. Draag tijdens de verzorging persoonlijke beschermingsmiddelen als schort met lange mouwen en handschoenen. Een bril en mondneusmasker is niet nodig omdat besmetting voornamelijk plaatsvindt door druppels via hoesten en niezen. Ook als er mogelijk sprake is van luchtverplaatsing uit de mond tijdens de verzorging is dit zo een kleine hoeveelheid lucht met zo weinig kracht dat er geen risico is op besmetting.
3. Er is geen redenen om de overledene niet thuis op te baren, zelfs met de kist open. Natuurlijk moet je het niet stimuleren maar handcontact met de overledene door de nabestaanden kan ook, mits er een handenwasgelegenheid is of handalcohol. Een knuffel op het gelaat, etc. wordt niet geadviseerd.
4. De overledenen kan ook in een uitvaartcentrum opgebaard worden.
5. Nabestaanden hebben vaak nauw contact gehad met de overledene. De GGD zal mogelijk bij de nabestaanden checken of er sprake is van besmetting.
6. Risico op besmetting: het is een nieuw/ onbekend virus maar uit onderzoek bij coronavirussen zien we een korte overleving van enkele uren tot een dag. Alleen bij lage temperaturen en hoge luchtvochtigheid nog wel aanwezig tot 3 dagen, dit is zeer uitzonderlijk. Belangrijker is echter de transmissieweg, dit geschiedt door druppels via hoesten, niezen. Na overlijden zal besmetting dus hoofdzakelijke kunnen plaats vinden door het niet uitvoeren van handhygiëne en het niet dragen van persoonlijke beschermingsmiddelen.
7. Meestal zal de overledene zijn overleden in een ziekenhuis/ instelling omdat er opname veelal geïndiceerd is. Als dan de overledene wordt opgehaald is het voldoende om dit te doen met de juiste hygiënemaatregelen zoals benoemd bij punt 2.
8. Wel kan in het ziekenhuis sprake zijn dat de overledene nog in een isolatiekamer ligt. Dan dient er worden gehandeld conform het ziekenhuisprotocol. Verdere informatie hierover kunt u navragen bij de verpleging of afdeling infectiepreventie van het ziekenhuis.
9. Bij het aantrekken van de persoonlijke beschermingsmiddelen eerst schort aan, dan handschoenen waarbij men de handschoenen over de manchet van het schort worden getrokken zodat de polsen worden afgeschermd.
10. Bij uittrekken van de persoonlijke beschermingsmiddelen eerst de handschoenen uit, toepassen handhygiëne, schort uit en vervolgens wederom toepassen handhygiëne.
11. Handen schudden mag met de nabestaanden zolang je handhygiëne maar toepast.

12. Bij ophalen nogmaals uitvoeren van de hygiënemaatregelen, hierbij ook aandacht in de chauffeurscabine. Zorg dat handhygiëne wordt toegepast alvorens men in de auto stapt.

13. Mocht er een indicatie zijn voor desinfectie is alcohol, minimaal 70%, en toegelaten door het CTGB, herkenbaar door een N-nummer voorzien van 5- of 7-cijferig nummer effectief.

14. Veel informatie over het coronavirus kunt u lezen op de website van het RIVM <https://www.rivm.nl/coronavirus>. Voor overige vragen met betrekking tot het corona-virus kunt u contact opnemen met de GGD in uw regio.

Onze Profeet Mohammed vzmh heeft gezegd: 'Als je over een plaag hoort in een bepaald gebied, ga er dan niet heen! Mocht je in het gebied zijn, verlaat dat gebied dan niet'.

Leiden, 15 maart 2020

Onderwerp: maatregelen omtrent corona virus

Beste leden van moskeebesturen,

Salaam alaikoum wa rahmatoellahi wa barakaatoeh,

Vandaag de dag worden onze levens beheerst door het corona virus. Overall in de wereld horen we berichten dat dit virus om zich heen grijpt en dramatische gevolgen heeft voor de volksgezondheid. Ook op het dagelijks leven heeft dit steeds meer invloed. In ons land neemt het aantal besmetting met het COVID-19-virus toe. Op het moment van schrijven zijn er 959 positieve corona testen (d.d. zaterdag 14 maart). In werkelijkheid is er een veel groter aantal mensen daadwerkelijk besmet. De schatting is momenteel dat 10% van de bevolking in Brabant besmet is. De verwachting is dat dit de komende dagen zal stijgen en verder in het land zal verspreiden.

Circa 50% van de corona-patiënten op de intensive care is onder de 50 jaar. Simpele medische hulpmiddelen zijn niet meer te verkrijgen. Het virus lijkt bijna niet meer in te dammen.

Meerdere wetenschappelijke artikelen beschrijven dat vooral ouderen met chronische ziekten het meest kwetsbaar zijn. Nu blijkt dat ook jongere mensen zonder deze risicofactoren erg ziek kunnen worden en kunnen overlijden.

Het is van levensbelang om preventieve maatregelen te treffen om het virus tegen te houden. Er zijn meerdere algemene hygiëne adviezen gegeven, zoals ook het vermijden van schudden van handen. Via de handen kunnen gemakkelijk virussen overgebracht worden op anderen. Door geen handen te schudden verklein je de kans om besmet te raken en anderen te besmetten met het virus. Het is belangrijk dat mensen zo min mogelijk met elkaar in contact komen. Op die manier hoop je dat verspreiding tegengegaan wordt. Dit heeft ook consequenties voor de gebedshuizen. Eerder is door de regering aangeraden om bijeenkomsten van meer dan 100 mensen te annuleren.

Gezien het razende tempo waarin de afgelopen uren het virus zich verspreidt zijn maatregelen van drastischere aard nodig. **Eerder genoemde adviezen zijn onvoldoende.** U heeft al gezien dat de vluchten van en naar bepaalde landen niet meer mogelijk is, landgrenzen zijn gesloten, winkels en scholen hebben aangegeven de deuren te sluiten. Na intensief overleg met artsen uit de regio en landelijk, hebben wij als Associatie Marokkaanse Artsen Nederland besloten onze verantwoordelijkheid te nemen door onderstaand advies uit te spreken:

- « Vanuit medisch infectieus oogpunt - mede gebaseerd op adviezen van collega-artsen uit landen die reeds in grotere mate getroffen zijn – willen wij, namens de Associatie Marokkaanse Artsen Nederland, daarom het dringend advies geven om de **moskeeën pro-actief per direct niet meer open te stellen voor het algemeen publiek.** Dit advies dient te gelden tot nader order en is afhankelijk van de ontwikkelingen de komende dagen en weken, waarin zal blijken wat de daadwerkelijke impact op de volksgezondheid zal zijn. Een andere besluit zal lastig vol te houden zijn en is zeer moeilijk te handhaven. »

Hopend u adequaat geïnformeerd te hebben en moge Allah ons allen leiden.

Met vriendelijke groet, wa alaikoum salaam wa rahmatoellahi wa barakaatoeh,

Dhr. Drs. A. Lahdidioui, voorzitter AMAN